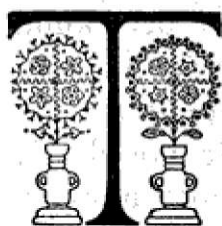

Ivan Zorec:

V ljubezni.

(Iz romana «Zmote in konec gospodične Pavle».)

Isto leto je bila čudovita, lepa pomlad. — Po dolgi zimi, ki je predolgo in pretesno tiščala na trudno zemljo, je sveti junak Jurij kar naenkrat zmagal pošastno zimo in ji nagloma otel deviško pomlad. — In vsa priroda je zapela v radostnem zboru, ki se je nastanil v žametnomehko brsteči hosti, nad nežno zelenimi tratami, posejanimi z dehtečimi mladimi cvetkami, in nad klijočim, v stoterih bravnih razlikah se prelivajočim, dobro letino, zdravje in življenje obetajočim poljem.

Bilo je čudovito lepo in veselo, solnca in toplih sapic polno mlado leto.

Bilo je kakor po hudi, krvavi bitki široko, steptano polje, ki se v doseženem božjem miru, pognojeno s krvjo in prestanim mučeniškim trpljenjem zdravih junakov, naposled razcvete in vdano rodi.

Bilo je lepo kakor na lastni zemlji, prijazno kakor v hiši očetovi in milo in sladko kakor v srcu izgubljenega sina, ki truden in skesan pribeži iz daljne, trde tujine pred sveti, nepozabni prag še v sanjah gledanega rojstnega doma.

O, človek bi bil pokleknil sredi tiste prekrasne doline, bi potopil vse svoje strte nade, vse svoje bridkosti in skrbi, vso svojo razbolelo nebogljenost in vse svoje veliko gorje; bi potopil vse, vse v zahvalne zборе zelenečih host, v komaj slišno brnečo pesem, dihaajočo in plovečo nad zelenimi, cvetočimi tratami in nad mladolletnim poljem, živečim v svetem blagoslovu; bi potopil vse svoje grenko in boleče domotožje in bi se razjokal sam nad seboj in od mile sreče tistega blagega trenutka.

Pavla ni slišala zahvalnic, ni videla lepote, dovzetne vsem pokojnim srcem. Ni videla. Vroča domišljija jo je gnala do usodnega razpotja. Tu je omahovala in gorela v boju s skušnjavami. Volja življenja ji je bila močna, premočna, pa tudi ponos osebnosti in zavest časti in vesti sta bila silna.

Samozavest in vest sta se boreče upirali ob vseh pregostih Jernejčičevih naskokih.

Vroča, enako močna mlada bojevnika sta obstajala in se merila. Rastoče in zoreče, zdravo mladoletje njenega prekipevajočega življenja jima je drhtelo v vseh živcih.

Bolj nego vse rane, bolijo v boju omagani, upehani živci.

Pavla je dosti prejkala v tistih lepih, solčnih dnevih. Jokala se je, če se je zaklenila v svojo ozko sobico, jokala se je, če je sanjala po belih stezicah med vrtnimi gredicami, jokala se je, če je begala po mehkih potih med cvetočimi njivami, poljočimi v lahkem valovanju krotkih sapic, jokala se je —: vse kakor takrat ob prvih odlomkih svojega življenja, presajenega iz šumnega mesta v tisto tiho, prijazno dolino.

In tudi zdaj je šla do prijateljice Ivanke.

Ivanka pa je bila nevesta, oklicana nevesta vdovca Kozlevčarja. V dočakani sreči se je kar pomladila. Iz oči ji je gorela svatovska radost, po vsem obrazu ji je igralo blaženo in samozavestno zadovoljstvo, smeh in beseda sta ji bila kakor žvrgoleča pesem v mladi hosti, kakor slavnostni spev cvetočih trat in zorečih njiv.

«Saj sem ti pravila,» je trdo dejala srečna nevesta, «pravila, da se boj sebe same najbolj. Nisi me ubogala. Igrala si se, na dve strani si se igrala.»

Pavla je pobešala oči, v zadregi je mečkala robec, v grlu jo je dušilo.

«Kaj pa Jerin? Ubogi Jerin —,» jo je na kratko prijela Ivanka.

«Samo Jerin, samo Ivan bi mogel pomagati. Če ga ne bi imela tako rada, vse to ne bi bilo, kakor je.»

«Preveč vihre je v tebi in premalo potrpljenja. Zvesta bodi sebi in njemu! V tem je ves nauk.»

Tako jo je odpravila modra nevesta Ivanka, ki ji Pavlino vedenje ni bilo všeč.

Kakor okregana učenka je šla lepa Pavla domov. V srcu jo je pekel hud kes, ker je tudi sama začela spoznavati, da se je bila zaupala preveč.

Ali ob prvem Jernejčičevem posetu ji je mehka volja spet omahnila. Zmagovito se je smehljala njegovim snubitvam, rdela je ob njegovih vročih prošnjah in se našla tako rekoč še le v zadnjem trenutku.

«Ne!» je odrezala in se ni več smehljala in ni več rdela; spomnila se je Ivankinega nauka.

«Pa zdravi!» je zamolklo dejal Jernejčič in je šel.

Ko so v veži utihnili njegovi koraki, jo je zbolelo vihravo srce, da bi se bila skoraj zgrudila. Planila je k oknu in je strmela za doktorjem, po licu so ji vrele vroče solze.

✕

Ivan Zorec: V ljubezni.

✕

Tiste solze so bile olajšujoče. Kakor bi bila z njimi oprala vse svoje nezveste misli, je vzdihnila, ko je za ovinkom poti izginil nevarni zalezovalec njene omahljive kreposti. —

Popoldne je prišla k njej Brigita. Zmerom vesela ženska se ni smejala; čisto resno in skoraj otožno jo je gledala.

«Tale doktor čudno rad in dostikrat hodi k vam,» je dejala; oči je umikala, ko je govorila.

«Hm.»

«Če bi jaz bila vi, bi ga zapodila.»

«Zakaj, no, zakaj?» je zardela učiteljica.

«Zakaj? Ker ni mož! Danes ga je Groznik ščipal zaradi vas, on pa se je dvoumno smehljajal, da je malo manjkalo, pa bi bil dejal, češ, da njegova pota niso zaman.»

«Kdor molči, vsem odgovori.»

«Ali pa vsem pritrjuje.»

«Povejte, kaj drugega povejte,» se je vznemirila Pavla.

«Ne vem dosti. Groznik in Groznica sta prijatelja. Včeraj sta složno ozmerjala nadučitelja. Mož je postal siten. Vedel se je kakor jež v lisičini. Revez, kaj bo počel brez Groznice?»

«Bežite, bežite! To so bile same čenčarije.»

«Kakor hočete. Te ljubezni je torej konec. Zato pa bomo imeli v hiši poroko.»

«Srebrno?»

«Rožnato: Janez in Metka se vzameta. Fant je dobil po neki teti hišico in nekaj zemlje in zdaj jemlje Metko. Menda udarita že to jesen. Kdaj pa vidva?»

«Katera, vidva?»

«Vi pa Jerin, če ga ni že kdo izpodrinil.»

Pavla je v zadregi obrnila pogovor drugam.

Po tem obisku jo je prvič začelo skrbeti, ali ni prišla že v jezike. Jerinu je pisala vroče pismo.

Namesto odgovora je prišel Jerin sam. Zaradi neke nalezljive bolezni med otroki je oblast ustavila šolski pouk.

Povedala mu je vse in odkritosrčno.

Mladi profesor je nekoliko pobledel, potlej pa se je smehljajal:

«Saj se ne čudim, da je tiščal za teboj,» je dejal, pijoč z željnimi očmi njeno razcvelo in zorečo lepoto.

Pavli se je zvalila težka mora s srca. Od ljubezni in hvaležnosti so se ji orosile velike jasne oči.

«Ali me imaš res še rad?»

«Moja ljubezen ne bi bila vredna nič, če ti ne bi zaupal.»

Rekel ji je preprosto in mirno.

To je Pavlo zbolelo; zakaj spomnila se je, da je bila nanj večkrat skoraj že pozabila.

«Vidiš, Pavlica moja, zmerom sem mislil na te,» ji je odkrival svoje blago srce. «In odločil sem, da boš v kratkem moja draga ženica — če še tako misliš,» ji je poredno pobožal zardelo lice, ki se je hotelo skriti na njegovih prsih.

«Oh—» je zaihtela; v tistem vzdihu je bila neskončna radost.

Ko je doktor Jernejčič zvedel, da je prišel Jerin, ga je brž obiskal. V Mali Studenec se je pripeljal prazničen, lep in dobre volje, kakor bi prišel vabit v svate.

Jerin je bil precej presenečen, vendar ni z nobenim trenom oči izdal, kar je vedel o Jernejčičevih obiskih pri Pavli.

Doktor je tako pogosto hodil v Mali Studenec, da se je z Jerinom prav sprijateljil. Oba gospoda sta večkrat obiskala Pavlo. Vsi trije so bili zadovoljni in srečni, posebno Pavla, ki se ji je dobro zdelo, da ima rada oba.

Ob tihi večerni uri so posedali v hladni vrtni senčnici v družini nadučitelja, Groznika, Groznice in Brigitte, kakor takrat, ko so se prvič videli.

«Kje je gospod Slabè?» se je domislil Groznik.

«Pred kratkim je bil v sodni praksi, pa je moral odnehati, ker je nevarno zbolel.»

«Zbolel?» se je začudil Jerin.

«Na orožnih vajah lani se je bil prehladil. Pljuča. Zdaj se zdravi doma na Gorenjskem.»

«Škoda bi ga bilo,» je dejala Groznica.

Ali bolni Slabè jim je bil predaleč, da bi bili še dosti govorili o njem. Zabava jim je šla tudi brez njega.

Prvo in glavno besedo je imel Jernejčič. Doživel je čudovitih in veselih dogodkov in pripovedovati jih je znal živo in nazorno.

Pavla ga je pohvalila, da pripoveduje lepo in gladko.

Ko je govoril, je gledal le njo kakor bi pripovedoval samo njej. V pripovedovanja je vpletal zares lepe in pesniške opise, da ga je človek rad in lahko poslušal.

«Oženili bi se,» se je vtikala Groznica. Jezilo jo je, da jo zgovorni doktor še pogleda komaj, čeprav je venomer z obema rokama segala v lase, ker je vedela, da ob taki kretnji zakipi vsa njena košata obilnost. «Oženili bi se; pri vas ženi ne bi bilo dolgočasno,» je ponovila in obstala v svoji kretnji, kakor bi ga hotela opozoriti nanjo.

«Saj bi se, pa se ne morem,» se je po sili nasmehnil.

x

Ivan Zorec: V ljubezni.

x

«Ali se vam je kje zapelo?» se je smejal Groznik.

Brigita ga je grdo pogledala in na dušek izpila velik napitni kozarec vina.

«Ne morem se, ker zmerom zamudim,» je skoraj jezno odgovoril odvetnik.

«Zato ni nikoli prekasno,» je ugovarjal nadučitelj in si počasi iztrkaval pipo.

«Tista, ki bi jo rad dobil, me ni marala, ker me je bil prehitel že nekdo drugi. Saj pravim: zamudil sem.»

«Kdaj je to bilo?» je hotela vedeti Groznica in se mu je zagledala v nekoliko zardeli obraz.

«Še v mestu, gospa,» se je nasmehnil; oči so mu hodile po obrazih, na Pavlinem se tokrat niso ustavile. «Takrat sem bil še zelo mlad; mlad in živ, neugnan in zdrav, da sam nisem vedel, kaj bi z močjo in mladostjo, ki sta mi pokali in vreli po žilah.»

«O, saj ste še zdaj prav mladi,» ga je zadrževala Groznica.

«Hvala!» se je naklonil, segel po kozarcu in žejno pil. Potlej je nadaljeval:

«Punčka je bila zelo lepa in zelo blagega srca. Zvadil sem se z njo, tudi v očeh sem ji videl, da me ima rada, ali ženina si ni dala izriniti iz srca. Tako sem moral odnehati jaz, večni zamudè, kakoršno sem.»

«Čisto pravilno,» je polglasno ušlo Pavli.

«Čisto napačno, gospodična,» se je razburil. «Napačno, ker je kljub vsemu nisem znal pridobiti. Midva bi bila morda srečna, — s tistim drugim ni bila.»

«Morda ste bili tega krivi sami?»

«Kriv sem bil, ker sem bil malodušen in obziren; kriv sem bil, ker nisem umrl, ko sem jo spoznal. Zakaj moja ljubezen je dušila njeno zakonsko ljubezen. V srcu ji je tlel žar mojih snubečih oči. Toliko sem bil kriv. Ali sem pa bil zares kriv, ne verjamem. Ali če sem bil kriv jaz, je bila kriva tudi ona sama. Zakaj mi ni takoj razločno odkimala?»

Pogled mu je spet šel od obraza do obraza, na Grozničnem je obstal.

«In tako ste obupali?» se je začudila.

«Kesneje se mi je sreča še enkrat nasmehnila, pa samo prav od daleč. Morda zato, ker je bila devica še mnogo, mnogo lepša. Njena lepota mi še gori v srcu in ne bo mi umrla do moje zadnje ure ne.»

Naenkrat je utihnil kakor bi se šele zdaj zavedel, da je preveč govoril in preveč povedal.

«To ni nič,» se je smejal Groznik in mu je natočil.

«Saj res: pijmo!» je vzkliknil doktor. «Pijem na zdravje in srečo nedosežne ljubezni!»

«Pijmo — to je beseda!» je vpila Brigita in se je smejala. «Kaj bi z ljubeznijo? Ob nji se človek samo užeja. Mi smo pa mi!»

Pavline oči so se skrivale, roke so ji urno mečkale žepni robec. Mislila je, da jo vsi gledajo. Najbolj se je bala Ivanovega pogleda.

Ali Ivanov pogled je bil čisto miren.

Tudi vsi drugi so spet verno poslušali Jernejčiča.

«Ljubezen je življenje, pravijo,» je modroval. «Jaz bi dejal, da je trpljenje. Vse sladkosti, ki jih ima ljubezen, ne odtehtajo, ne poplačajo muk, ki jih človek mora prestati zaradi nje. Človek človeka v ljubezni samo trpinči. Še Bog tepe tistega, katerega ima rad!»

«Dobra je ta!» se je smejala Brigita.

«Futuristi hočejo ljubezen odpraviti. Znanstveniki bodočnosti hočejo dobiti serum, ki bi množil človeški rod brez očeta in brez matere.»

«Hvala Bogu, da nisva prekasno privečala na svet. Kajne, učenik?» se je zasmel Groznik.

Na smeh je šlo tudi vsem drugim.

«Tudi meni je prav, da sem že zdaj tu. Saj človek ne ve, kaj bi na primer jaz takrat zamudil. Ampak tudi taka ljubezen, kakršna je, zasluži, da trpimo zanjo. V ljubezenskem trpljenju je dosti sladkosti in neizmerno dosti lepote. Brez ljubavnega trpljenja ne bi imeli umetnosti, ki blaži in miri človeka, brez ljubezni in njenih prevar bi bilo življenje pusto. Kaj bi bilo življenje brez konfliktov? Nič, življenja nevedno mevžanje!»

«Vsega nisem razumela, mislim pa, da ni napačno, kar ste rekli,» je tiho rekla Brigita in resno gledala zdaj odvetnika, zdaj Pavlo, zdaj Jerina.

Groznikova in nadučitelj sta se tudi spogledala. Nadučitelj je vzdihnil in si natlačil pipo. Ko jo je prižigal, so se mu tresli prsti.

«Nekoč,» je nadaljeval odvetnik, «sem si bil iz nekega spisa prepisal ljubavno pismo, ki je bilo priloženo med dokaznimi priložami.» — Iz žepa je potegnil beležnico in je bral:

«Preljubi moj Jože!

Moje srce te čaka vse frdne noči, tebe pa še in še ni. In prosim Boga, da ti pravo spoznanje da. Ker čakam zastonj tudi nocoj, mi teko iz oči solzice, same grenke vodice. Če me ti zapustiš, mi veliko žalost storiš.

Zdaj si moram solze iz oči izbrisati in ti potlej dalje pisati.
Na mojem vrtu štiri rože cveto.

Prva roža je bela: — da bi najina ljubezen cvetela. Druga roža je zelena: — da bi bila najina ljubezen poštena. Tretja roža je rdeča: — da bi bila najina ljubezen goreča. Četrta roža je pisan cvet: — ti si zame več ko ves svet!

In zdaj ne morem več pisati, ker si moram zmerom oči brisati.

Ob postelji bom pokleknila in bom goreče molila, da bi bil srečen in zdrav in zmerom tako kakor je prav; da ne bi pozabil mojega srca, ki te noč in dan rado ima. Pomagaj Bog in sveti Jožef in Devica Marija, da se moja ljubezen do tebe preprije!

Jutri bo rožmarinovo jutro in bo nageljnov dan, nama obema od Boga poslan. Pa bo večer in bo dolga noč, pridi mi, dragi, za lahko noč na milo pomoč!»

Te preproste in vendar tako presrčno vdane in željne besede neznane device, ki je ljubila v strahu in hrepenenju, so vse skupaj skoro do solz ganile.

Še Brigita, ki se je takim čustvom zmerom le smejala, se je molče zagledala nekamo predse.

Groznica je dvakrat, trikrat trenila z vlažnimi vekami in globoko vzdihnila.

Nadučitelj je valil močne tobačje dime in gledal sitno veščo, naskakujočo svetilko na mizi.

Groznik je molče segel po prazni steklenici in je šel.

Ivan je začuden gledal razburjenega doktorja. Toliko občutja mu ni pripisoval.

Doktor je počasi spravljal beležnico in sevajočih oči čakal na Pavlin pogled. Zakaj samo njej se je spovedal, samo zanjo je govoril ves večer, samo zaradi svoje ljubezni je bral tisto pismo, — vse samo za Pavlo, ki jo je izgubljal.

Pavla je drhtela od razburjenja in strahu. Natanko je vedela, da veljajo vse Jernejčičeve odkrite in skrite besede le njej.

Strah jo je vrgel pokonci. Da jo boli glava, je rekla in je šla. Besede, ki jih je izgovorila, so bile komaj slišne.

Jerin jo je spremil, Jernejčič je žalostno gledal za njima. Jerin se je hitro vrnil in se je poslovil.

Tako se je razdirala družčina.

Samo Brigita in nadučitelj sta še posedela pri Grozniku, Jernejčič je pa kar po sili spremljal Jerina.

Luna je sijala, črički so peli, daljni fantovski vriski so vzdihovali v belo, prijetnohladno noč.

Gospoda sta molče in počasi šla po nekoliko napeti cesti.

Jernejčič je imel droban, neenakomeren korak; zakaj vino se ga je bilo malo prijelo.

Jerin je bil zamišljen; v razburjenosti si je prižigal cigareto. Jernejčičeva družina mu ni bila kaj prijetna.

«Gospod profesor,» je Jernejčič nazadnje ogovoril molčečega tovariša, «nikar mi ne zamerite, ampak danes sem že toliko povedal, da bi tudi z vami rad govoril moško besedo.»

Jerin se je nehote ustavil in ga je mirno gledal.

«Gospod profesor, prosim, kakor mož z možem govoriva: Oprostite, ali imate gospodično Pavlo zares radi?»

«Vprašanje za vprašanje: Kaj to briga vas?»

«Odgovor za odgovor: Briga me, ker jo imam rad jaz!»

«Priznanje je moško in odkritosrčno. Povejte še to: Ali vas ima tudi ona rada?»

«Ljubosumje —. No prav: Ne morem trditi z gotovostjo; mislim pa, da bi me imela rada, če bi se umeknili vi.»

«Čudni ste, oprostite —,» se je oddihaval Jerin.

«Bolan sem in ne ozdravim brez nje; umrjem, če je ne dobim.»

«Gospod doktor, ali se zavedate, da ste zelo neokusni in drzni in da bi vas moral zadaviti za to predrznost?»

Jerin je skrčil pesti in se bodeče zagledal v zadihavajočega se odvetnika.

«Zavedam se samo tega, da je od te ure zdajle odvisna vsa moja sreča. — Kakor Boga vas prosim: Odnehajte, umeknite se!» je skoraj zaihtel nesrečni mož.

«Ali ste na sejmu in se pogajate za kravo?! Fej!» je siknil Jerin in je naglo odšel po cesti.

«Prosim, samo še trenotek!» je Jernejčič skočil za njim. «Do zdaj sem prosil, — znam tudi zahtevati!»

«Zahtevati —? S kakšno pravico?» je postal.

«S pravico ljubezni! Gospodično sem prej poznal kakor vi; prej sem jo začel rad imeti in bolj jo imam rad kakor vi, ker jo imam rajši ko svoj ponos, svoje življenje in vse na svetu!»

«Gospod doktor, zločin je tako mišljenje, zločin je vse vaše vedenje do moje neveste! Ali me hočete prisiliti, da Vas ubijem?»

«Ne bojim se. — Ljubezen in zločin, gospod profesor! Življenje je, sem prej rekel, in pride kakor vihar in ni ji mejá. Nihče se ji ne more upirati. Ali ste se ji mogli vi?»

«Če bi bili pred menoj, bi se ji bil upiral in sramoval bi se bil vsake misli na otimanje!»

✕

Miran Jarc: Vaza s tuberozami.

✕

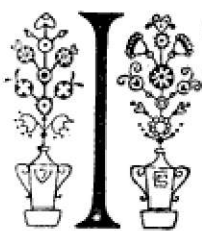
Trdo in jezno je govoril in skoraj zbežal razžaljeni ženin, ker je spoznal, da se ni mogel več premagovati.

Jernejčič je obstal in se je skoraj na glas razjokal. Bil je zelo mehke narave. Počasi je šel nazaj. Bilo mu je kakor bi bil strašno tepen in osramočen vpričo vseh ljudi. V jezi in žalosti je prišel do Groznika.

Na vrtu je bila še Brigita in se je krepila, ker prej ni utegnila piti. Njene kvante je poslušal samo še Groznik, ki je rad imel vesele in zgovorne ljudi.

Miran Jarc:

Vaza s tuberozami.

Iz avtomobila, ki se je ustavil pred dvorcem v zatišju stoletnih platan, odkoder se je videlo po pokrajini daleč do valovitega obzorja, je izstopila v družbi veselih gospodov in gospa gospodična Relindis. — Njeno na barok spominjajoče svilen oplačilo kot tudi njen dom sta bila pravcati anahronizem v primeri z bencinastim brenčanjem motorja, ki se je pomešano z vzkliki družbe (nalikujočimi trkanju odličnih čaš) razprožalo po zamišljenem, stihe provenčalskih pesnikov izdihajočem parku.

Že pri vhodu jih je pozdravila mlada gospa Evgenija, ki so ji v očeh odsevali romani njenih davnih prednikov, pretvarjajočih življenje v pesem in pesem v življenje. — Ko so gostje stopili v sprejemnico, kjer jih je pozdravil gospod, je gospa Evgenija v naglici šepnila svoji sestri Relindis, odhajajoči v zgornjo sobo: «Vilinji je tu! Peterček! Zgoraj te čaka». —

Relindis je sedela v svoji tihi spalnici.

Večerni vetri so vznemirjali rožnate zavese pri oknu in v dekliškem srcu: Dr. Vilinji... njen svak... njen davni prijatelj... nekoč šolarček Peterček, ki ji je znal pošiljati tako svojevrstno pisane razglednice... zdaj (tri gluha leta so ju že ločila!) ravnatelj velikega izvoznega podjetja in še neznani glasbenik. Popravila si je lase (in tudi misli), ki jih je topli veter razkodral in odšla proti modri sobi k svojemu nekdanjemu prijatelju in kraljeviču.

Pred napol odprtimi vrati je obstala.

Ležal je na zofi, prevzet od dehtenja tuberoz, ki se je razširjalo po vsej sobi iz odlične vaze na modro pogrneni mizici.